

учнями матеріалу, можуть застосовуватися різні прийоми і завдання, які вимагають від учня самостійного рішення пізнавальних завдань уроку на 2 та 3 рівнях пізнавальної активності (тобто на основі логічного або творчого мислення).

Список використаних джерел

1. Дружинин В.П. Психология общих способностей / В.П.Дружинина. – СПб.: Питер, 1999. – 368 с.
2. Матюшкин А.М. Психологическая структура, динамика и развитие познавательной активности / А.М.Матюшкин // Вопросы психологии. – 1982. – №4. – С. 5-17.
3. Харламов И.Ф. Как активизировать учение школьников / И.Ф.Харламов. – Минск: Народная асвета, 1975. – 208 .
4. Шамова Т.И. Активизация учения школьников / Т.И.Шамова. – М.: Педагогика, 1982. – 209 с.
5. Аверин В.П. Психологическое развитие детей младшего школьного возраста: [учеб. пособие] / В.П.Аверин. – СПб: Изд-во Михайлова В.А., 2000. – 64 с.
6. Шамова Т.И. Проблемы активизации учения школьников (дидактические концепции и пути реализации принципа активности в обучении): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1977.
7. Оконь В. Основные проблемы обучения /В.Оконь. – М., 1968. – 186 с.
8. Российская педагогическая энциклопедия: В 2-х т / Гл. ред. В.В.Давыдов. Большая Российская энциклопедия, 1993. – Т. 1: А-М. – 1993. – 608 с.
9. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательного интереса учащихся / Галина Ивановна Щукина. – М.: Педагогика, 1988. – 208 с.

*О.В.Ковшар,
канд. пед. наук,
директор КЗШ № 26,
м. Кривий Ріг*

**МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ПОЗИТИВНИХ МОТИВІВ ТА
ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

У статті автор розглядає необхідність створення в навчально-виховному процесі ситуації успіху для активізації пізнавальної діяльності, активності, підвищення мотивації навчання молодших школярів.

Розділ II. Актуальні проблеми сучасної загальноосвітньої школи

В статті автор розглядає необхідність створення в учебно-виховному процесі ситуації успіху для активізації пізнавальної діяльності, активності, підвищення мотивації учень молодших школярів.

Розглядаючи методи стимулювання навчальної діяльності, що спрямовані на формування позитивних мотивів учень, наводить спеціально розроблену структуру уроку в початковому зв'язку.

In the article an author examines the necessity of creation in the study process of situation of success for activation of cognitive activity, activity, increase of motivation of studies of junior schoolboys.

Examining the methods of stimulation of educational activity, methods are directed on forming of positive reasons of studies points the specially developed structure of lesson in an initial link.

Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні згідно з Державною Національною програмою "Освіта" є формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного й морального здоров'я. Розв'язання цього завдання передбачає психолого-педагогічне обґрунтування змісту й методів навчально-виховного процесу, спрямованого саме на розвиток особистості учнів. Однак цьому процесові поки що бракує цілеспрямованої та науково-методичного забезпечення.

Створення на уроці атмосфери взаємодовіри між учителем і учнем сприяє активності, емоційній піднесеності, вимагає тактовності з боку вчителя, доброзичливості, поваги до гідності дитини, віри в її сили, міцного контакту з класом, зміни тактики у взаєминах з учнями залежно від зміни обставин.

Співпраця педагога та учнів можлива лише в тому випадку, якщо вона базується на особистісному підході гуманістичної педагогіки.

Гуманістична педагогіка – наука про навчання і виховання підростаючого покоління, що базується на принципах гуманного ставлення до учнів (шанування гідності і прав учня, відкритість, емпатія, довіра, педагогічний оптимізм, креативність, співпраця, заохочення, розвинута культура спілкування, психологічна безпека тощо). У вітчизняній педагогіці найяскравіший представник – В.О.Сухомлинський.

Гуманістична психологія – напрям психологічної науки, що виник у США в 50-ті роки (А. Маслоу, К. Роджерс). (Самоактуалізація – прагнення людини до найбільш повного виявлення, розвитку і реалізації своїх особистісних можливостей).

"Не підкреслюйте без особливих потреб, – радить психолог Л.В. Сорокіна, – своєї зверхності над учнями. Вони не забувають, що

ви їх учителі, наставники, що ви старші, досвідченіші і маєте більше прав, ніж вони, але не люблять, коли їм часто нагадують про це. Чим частіше вчителі підкреслюють свою зверхність, тим менше учні приймають її. Я не заперечую необхідності розумної дистанції у ваших взаєминах з учнями, але хай вона не стає стіною між вами і ними" [4].

Ставлення учнів до вчителя і вчителя до учнів взаємопов'язані і взаємозумовлені. Ефективність спілкування залежить і від стилю, манери контактування партнерів. Будь-яке спілкування, що ґрунтується на взаємодії суб'єктів, вимагає поваги до чужої життєдіяльності, взаємоузгодженості. Тільки за таких умов народжується духовний контакт, відкритість, взаємодовіра, особиста зацікавленість.

Перебудова педагогічного процесу на принципах співпраці та співтворчості дозволить успішно вирішити навчальні завдання. Без співпраці немає необхідного середовища для пробудження творчої природи навчання. Успіх цього процесу залежить від розширення зон педагогічної взаємодії. Тільки спільний пошук учителем та учнями моральних ідеалів, кращих зразків духовної культури, вироблення на цій основі особистісних цінностей звільняє педагогічний процес від формалізму, авторитарності, педагогічних рамок і створює умови для всебічного розвитку.

"Гуманістична позиція педагога повинна полягати в тому, щоб прийняти учня таким, яким він є, з таким життям, яким він вже живе, спілкуватись з ним, цікавитись його життям, стати його співучасником" [5. с.74].

Учитель повинен під час організації педагогічного процесу зробити учня своїм союзником, допомогти йому полюбити знання, прищепити прагнення до самостійної діяльності.

Ефективність взаємодії вчителя і учнів у педагогічному процесі різко знижується, якщо на уроці спрацьовує установка на виявлення авторитарності. Щоб не припускатись педагогічних помилок, учителю важливо використовувати самоконтроль своїх дій. Ситуацію успіху для учня, рівень знань якого низький, можна створити авансуючи довіру, підкреслюючи найменші успіхи (словом, радістю, тоном), щоб учень, який звик до покарань за аморальну поведінку, погані знання відчув упевненість у своїх силах змінитися на краще, відчув радість від власної корисності. Участь у колективних справах допоможе школяру покращити своє становище серед одноліток. Закріпити успіхи у навчанні проблемних школярів

можна ускладнюючи його пізнавальну діяльність, підвищуючи рівень вимог до нього, досягаючи розвитку його зацікавлень.

Для створення ситуації успіху необхідно підвищити інтерес учнів до вивчення предметів, підвищити інтерес до знань, збільшити потребу в більш глибокому і повному їх засвоєнні, розвивати ініціативу та самостійність в роботі, щоб у процесі навчання учні не тільки володіли встановленою системою наукових знань, умінь та навичок, але й розвивали свої пізнавальні здібності та творчі сили, володіли найбільш досконалою системою самостійної роботи.

Успіх може бути короточасним, хвилинним, частим і тривалим, стійким, значним, пов'язаним з усім життям і діяльністю дитини. Усе залежить від того, як ситуацію успіху закріплено, що лежить в її основі.

Із психологічного погляду, успіх – це переживання стану радості, задоволення від того, що результат, до якого особистість прагнула у своїй діяльності, або збігся з її очікуваннями, сподіваннями (з рівнем прагнень), або перевершив їх. На основі цього стану можуть сформуватися нові, сильніші мотиви діяльності, змінюється рівень самооцінки, самоповаги. Якщо успіх стає стійким, постійним, може розпочатися своєрідна ланцюгова реакція, що звільняє колосальні, приховані до певного часу можливості особистості, які містять величезний заряд людської духовної енергії.

З педагогічного погляду, ситуація успіху – це таке цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремої особистості, так і всього колективу. Слід підкреслити, що в педагогічному розумінні – це результат продуманої, підготовленої стратегії, тактики вчителя, сім'ї...

Учитель повинен підвищити інтерес до навчання, та володіти методами стимулювання навчальної діяльності учнів.

Методи стимулювання – методи, спрямовані на формування позитивних мотивів навчання, що стимулюють пізнавальну активність і сприяють збагаченню школярів навчальною інформацією. До них належать методи формування пізнавальних інтересів та методи стимулювання обов'язку й відповідальності у навчанні.

Методи формування пізнавальних інтересів включають в себе:

Метод забезпечення успіху в навчанні – метод, який передбачає допомогу вчителя проблемному учневі, розвиток у нього

інтересу до знань, прагнення закріпити успіх. Цей метод ефективний у роботі з учнями, які мають проблеми з навчанням. Учитель надає такому учневі допомогу доти, поки він наздожене однокласників і отримає першу хорошу оцінку, яка піднімає настрій, пробуджує усвідомлення власних можливостей і на цій основі прагнення закріпити успіх. Уважно спостерігаючи за навчальною діяльністю кожного учня, вчитель може своєчасно прийти на допомогу тому, кому вона потрібна. Так запобігають появі прогалин у знаннях окремих учнів і водночас усувають причини незадоволення й небажання вчитися. Забезпечення успіху у навчанні ефективніше, коли в учнів зміцнюють віру у власні сили, пробуджують почуття власної гідності.

Метод пізнавальних ігор – спеціально створена захоплююча розважальна діяльність, яка має неабиякий вплив на засвоєння учнями знань, набуття умінь і навичок. Гра у навчальному процесі забезпечує емоційну обстановку відтворення знань, полегшує засвоєння навчального матеріалу, створює сприятливий для засвоєння знань настрій, заохочує до навчальної роботи, знімає втому, перенавантаження. За допомогою гри на уроках моделюють життєві ситуації, що викликають інтерес до навчальних предметів.

Метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу – використання цікавих пригод, гумористичних уривків, якими легко привернути увагу учнів. Особливо велике враження справляють на учнів цікаві випадковості, несподіванки.

Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу передбачає, що у процесі викладання вчитель прагне на кожному уроці окреслити нові знання, якими збагатилися учні, створює таку морально-психологічну атмосферу, в якій вони отримують моральне задоволення від того, що інтелектуально зросли хоча б на йоту. Коли учень відчує, що збагачує свій багаж знань, свій словниковий запас, свою особистість, він цінуватиме кожну годину перебування в школі, намагатиметься ефективніше працювати над собою.

Одним із засобів реалізації активізації спілкування та розвитку мовлення учнів є пізнавальне спілкування під час групової роботи, що вимагає тимчасового розподілу на групи для спільного розв'язання завдань. Учням пропонується обміркувати завдання, визначити спосіб розв'язання, реалізувати його на практиці та показати знайдений спільними зусиллями результат. Така робота забезпечує врахування індивідуальних особливостей учнів,

відкриває великі можливості для співробітництва і виникнення пізнавального спілкування. Робота в групах передбачає організацію спільних пізнавальних дій, що веде до активізації навчально-пізнавального процесу, взаємного навчання учнів у групі; розподілу дій і планування; пізнавального спілкування; обміну способами розв'язання завдань; рефлексії.

Проаналізувавши вищезазначене, нами була розроблена структура уроку з підвищенням пізнавального інтересу та вмотивованості навчання. Основою для її будови слугувала структура інтерактивного уроку за О.Пометун, яка була рекомендована для проведення інтерактивного уроку в середній і старшій ланці. Ми розглянемо активізацію навчальної діяльності в початкових класах. Наведемо зазначену структуру із завданнями кожного етапу.

I. Організаційно-мотиваційний етап

а) Мотиваційний етап.

Мета: повідомити учням, основне завдання уроку, викликати інтерес до обговорюваної теми, активізувати увагу на проблемі уроку, створити позитивну атмосферу.

б) Представлення теми та очікувальних навчальних результатів.

Мета: забезпечити розуміння учнями змісту їхньої діяльності, чого вони повинні досягти в результаті уроку.

Початок уроку повинен бути цікавим, не залишити поза увагою жодного учня, спрямований на створення комфортної доброзичливої атмосфери подальшої взаємодії учителя й учнів.

II. Операційно-пізнавальний етап.

Мета: дати учням потрібну інформацію для засвоєння і застосування знань, умінь і навичок відповідно до мети уроку. Особлива увага вчителя спрямована на створення та підтримання мотивації до навчальної діяльності. Суттєвий вплив на виникнення правильного ставлення до навчальної діяльності на цьому етапі можуть мати позитивні емоції ("сподобалось", "задоволення від добре виконаної роботи" та ін.).

III. Рефлексивно-оцінювальний етап.

Мета етапу – закріплення знань учнів, виконання творчих пізнавальних завдань з метою закріплення пізнавальної активності, позитивної мотивації навчання.

IV. Підсумково-мотиваційний етап

На цьому етапі аналізується зроблене, зіставляється

досягнуте із поставленою метою та оцінкою роботи. Підбиття підсумків має бути організоване таким чином, щоб учні відчували задоволення від зробленого, від подолання труднощів і пізнання нового. Цей етап має слугувати своєрідним підкріпленням навчальної мотивації, активності, що врешті-решт приведе до формування її сталості.

Підбиття підсумків бажано проводити у формі запитань: що нового дізналися, яких навичок набули, як це може згодитися в житті. Крім того, можна поставити запитання і щодо проведення самого уроку: що було найвдалішим, що ще сподобалося, що потрібно змінити в майбутньому.

Таким чином у системі особистісних цінностей молодшого школяра, що визначають рівень та якість навчально-пізнавальної і творчої діяльності, вагоме місце займає його ставлення до школи, вчителя, навчання.

Використання спеціально побудованих ситуацій та пізнавальних завдань, створення ситуації успіху, використання методів стимулювання пізнавальної активності молодших школярів підвищує рівень знань, викликає цікавість до предмета, приводить до прояву міжособистих відносин типу "вчитель-учень", "учень-вчитель" знімає напругу і робить атмосферу уроку більш легкою і невимушеною, покращуються стосунки між учнями, учні становляться більш згуртовані, розвивається почуття справедливості, покращуються стосунки з батьками, що є як ми вважаємо одним з головних завдань початкової школи.

Список використаних джерел

1. Кондрашова Л.В. Методика підготовки майбутнього учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися / Лидия Валентиновна Кондрашова. – М.: Прометей, 1990. – 159с.
2. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: Навч.посіб./ За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища шк., 2006.
3. Савченко О.Я. Про організацію навчально – виховного процесу/ Л.О.Савченко // Початкова школа. – 1999. – №6. – С. 2-4.
4. Сорокина Л.В. Дидактика: учебное пособие. / Л.В. Сорокина, Н.А.Сорокин – М. : Просвещение, 1974. – 222с.
5. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека/ Василий Александрович Сухомлинский. – М.: Педагогика, 1990. – С.74.

6. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко [под.ред. О.І. Пометун]. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

*І.А.Кравцова, к.пед.н., доцент,
А.О.Кравцова, студентка,
Криворізький ДПУ*

АНАЛІЗ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У статті розкривається стан проблеми девіантної поведінки підлітків у психолого-педагогічній літературі. Проблема девіантної поведінки актуальна сьогодні для всіх учасників навчально-виховного процесу: учнів, педагогів, батьків.

В статье раскрывается состояние проблемы девиантного поведения подростков в психолого-педагогической литературе. Проблема девиантного поведения актуальна сегодня для всех участников учебно-воспитательного процесса: учащихся, педагогов, родителей.

The article deals with the problem concerning the practice of investigating deviant behaviour of teens in psychological and pedagogical literature. The problem of deviant behaviour is actual today for all the participants in educational process: pupils, pedagogues, parents.

Проблема педагогічної творчості недостатньо досліджена в теоретично-методичному плані і не знайшла ще належного висвітлення в літературі. Однак широке коло досліджень у галузі виховання педагогічно занедбаних дітей та підлітків-правопорушників проводилося педагогами, юристами, соціологами, філософами, психологами, медиками (М.О.Алемаскіним, Б.Г.Ананьєвим, Г.Г.Бочкарьовою, Т.В.Драгуновою, Д.І.Зотовим, Л.К.Керімовим, А.І.Кочетовим, І.С.Дьоміною, В.А.Парфьоновим, Е.І.Дранішевою, С.Ш.Зіганшиним, Г.А.Умановим, Ф.І.Юрченком, В.М.Обуховим, В.П.Шевченком, Є.І.Петуховим, М.М.Фіцулою, В.Г.Слісаренком та ін.).

Пошук найефективніших заходів ранньої профілактики правопорушень неповнолітніх став головною метою триєдиного соціального інституту (школи, сім'ї, громадськості).

Традиційна система організації навчально-виховного процесу в школі з властивим їй усталеним розподілом посадових обов'язків між педагогами сформувала у свідомості освітян стереотипне уявлення про те, що вчитель навчає школярів, а вихователь (класний керівник) виховує їх. Таке уявлення суперечить ідеї органічної єдності процесів навчання та виховання, їх